

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto IV.

Ljubljana, vinotok 1907.

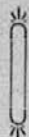
Štev. 7.

VSEBINA:

II. Shod narodno-radikalnega dijaštva v Celju.

IV. redni občni zbor „Prosvete“.

X.: Poljske šolske družbe.

Statistika slovenskega visokošolskega dijaštva za l. 1906/7.

Listek.

Priloga.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2.—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja »Omladine« je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec**. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

RAZNO.

„**Prosveta**.“ Na občnem zboru v Celju novoizvoljeni odbor „Prosvete“ se je sledeče sestavil: predsednik: cand. iur. Avgust Munda; podpredsednik: cand. iur. Oton Fettich; tajnik: stud. iur. Josip Klepec; blagajnik: stur. iur. Fran Trampuž; knjižničar: stud. iur. Albin Pleško; namestnika: stud. iur. Rud. Sajovic in stud. agr. Albert Vedernjak; preglednika: cand. ing. Janko Hočevvar in cand. iur. Anton Sodnik.

„**Prosveti**“ so darovali od 1. do 20. septembra: g. Otmar Skale, c. kr. živinozdravnik v Novem mestu 5 K; g. dr. Ed. Volčič, sodni svetnik v Novem mestu 1 K; g. Fran Omerza, veleposestnik v Kranju 2 K; g. U. Trnkoczy, lekarnar v Ljubljani 9 K; g. Jos. Šepetavec, župan v Idriji 5 K; g. dr. Kogoj, župan v Jesenicah 3 K; g. dr. Schwab v Celju 5 K; g. prof. dr. Jos. Tominšek v Ljubljani 3 K; g. Jos. Gorjup v Mokronogu 2 K; g. Jos. Lavrenčič v Ljubljani 5 K; g. dr. Defranceschi v Novem mestu 5 K; g. dr. Jos. Mencej v Idriji 10 K; gospa Marija Zalaznik v Ljubljani 10 K; g. prof. dr. Pipenbacher v Ljubljani 4 K; g. dr. Ed. Šlajmer, primarij v Ljubljani 10 K; g. I. Poklukar, lastnik tiskarne Blasniki nasl. v Ljubljani 25 K; g. dr. Alb. Poznik v Novem mestu 5 K.

Imenovanim preiskrena zahvala! Odbor akad. društva „Prosvete“.

Dr. Henrik Tuma: Jugoslovanska ideja in Slovenci. V Gorici 1907. Cena 50 v. Brošuro tovarišem najtopleje priporočamo, zlasti onim, ki že obupavajo nad Slovenstvom. V njej je toliko krasnih misli in vspodbude, da jo mora brati vsak slovenski dijak. Več o brošuri spregovorimo prihodnjič.

Cankarjevo najnovejše delo je: Hlapec Jernej in njegova pravica. Izide v kratkem pri Schwenknerju. Istotam izidejo tudi nove Aškerčeve poezije.

Slikarsko šolo ustanovita v Ljubljani slovenska slikarja Jakopič in Strnčn.

Javna ljudska knjižnica v Kamniku je izposodila v prvem letu svojega obstoja 1660 knjig med 153 čitateljev, od katerih je bilo 95 moških (62 %) in 58 žensk (38 %). 105 čitateljev je bilo iz Kamnika, 48 iz bližnje okolice. — Po stanu je bilo od moških čitateljev: 26 trgovskih in obrtniških vajencev in pomočnikov (17 %), 16 trgovcev in obrtnikov (10 %), 14 uradnikov (9 %), 12 dijakov (8 %), 11 posestnikovih sinov (7 %), 5 delavcev in kmetov (3 %) in 11 raznih (7 %); od čitateljic 49 deklet (32 %) in 9 omoženih (5 %). Po starosti je bilo 55 čitateljev (32) in čitateljic (23) starih od 15—20 let, 69 čitateljev (40) in čitateljic (29) od 20—35 let in 29 čitateljev (23) in čitateljic (6) od 35 let dalje. Knjižnica šteje okoli 400 za ljudske knjižnice vporabnih knjig, ki so vse vezane in zavite. Izposodilo se je 209 zvezkov Ljubljanskega Zvona, 172 zvezkov Sienkiewicza, 129 zvezkov Jurčiča, 94 zvezkov Dom in Sveta, 67 zvezkov Tavčarja, 52 zvezkov Kersnika, 38 zvezkov raznih pesnikov, 37 zvezkov Cankarja, 36 zvezkov Slovana itd. Dohodkov je imela knjižnica 187 K 95 v (darov 120 K in knjižniških pristojbin 67 K 95 v) izdatkov pa 174 K 92 v (za 33 novih knjig 76 K 52 v in za vezavo 134 knjig 92 K 60 v itd.). Med letom je bilo podarjenih knjižnici 56 vporabnih knjig, 41 pa posojenih. Ostale knjige je dala pred enim letom na razpolago ondotna čitalnica.

Brzobjavno oziroma pismeno so pozdravili naš celjski shod: državni poslanec Ježovnik, državni poslanec Roblek, državni poslanec dr. Rybař, državni poslanec in načelnik češke radikalne napredne stranke dr. Hain, državni poslanec in načelnik češke narodno socijalne stranke Vavrac Křofač, tajnik narodno socijalne češke stranke Josef Saidl, urednik „Českeho Slova“ Pichl, dr. Rozina iz Maribora, predsednik „Zaveze jugoslovanskih učiteljskih društev“ Jelenc, odvetnik dr. Karlovšek,

II. SHOD NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA V CELJU.

Dve leti po sijajno uspelem tržaškem shodu se je vršil v dneh 5.—8. kimovca drugi veliki shod nar.-radikalnega dijaštva v Celju. 5. kimovca se je vršilo dopoldne in popoldne glavno letno zborovanje eksekutive nar.-radikalnega dijaštva, zvečer pa občni zbor „Prosvete“, o katerem pa poročamo na drugem mestu. Glavna zborovanja so se pričela v petek zjutraj v veliki dvorani celjskega narodnega doma. Na shod je prišlo okoli 100 akademikov in veliko število drugega dijaštva. Ob polu deseti uri je otvoril zborovanje predsednik eksekutive narodno-radikalnega dijaštva tov. jur. Albert Kramer, ki je utemeljil v kratkih besedah potrebo in pomen shoda. V predsedstvo shoda so bili nato izvoljeni za predsednika tov. jur. Albert Kramer („Tabor“), za podpredsednika phil. Fran Kadunec (predsednik „Slovenije“) in jurist Franjo Lipold (predsednik „Adrije“), za zapisnikarja pa jur. Klepec in abit. Fux.

Predsednik Kramer poudarja, prevzemajoč predsedstvo, da predseduje važnemu zborovanju, ki naj pokaže razvoj narodno-radikalne struje tekom preteklih let in ji začrta pot v bodočnost. Pozdravlja navzoče Celjane, deželnega poslanca dr. H. Tumo, ki se je udeležil tudi tržaškega shoda, zastopnike slov. učiteljstva, zastopnico narodno-radikalne ženske mladine gdč. P. Hočevanjevo, starejšine narodno-radikalnih društev, predvsem predsednika tržaškega shoda dr. Gregorja Žerjava in ostale navzoče. Nato prebere brzojavne in pismene pozdrave, ki so do tedaj že došli na shod.

Ko se je določil poslovnik shodu, povzame besedo jur. Alb. Kramer in govori

o razvoju narodno-radikalnega dijaštva od tržaškega shoda do danes.

„Dvojno je delo, ki se ga naj vrši v vsaki struji: na znotraj naj se globi, na zunaj razširja. Z našim shodom smo storili velik korak v prvem oziru, naj mu sledi krepko agitačno delovanje“, tako nekako je zaključil predsednik Žerjav I. shod nar.-radikalnega dijaštva v Trstu.

Dve leti sta potekali od onih dni, in zopet smo se zbrali, da pregledamo svoje vrste, da se zopet poglobimo na znotraj in razširimo svoje delovanje na zunaj. V tesni zmagi je notranji razvoj vsakega organizma z njegovim zunanjim napredovanjem. Sila notranje skupitve vpliva na razširjenje ideje, kateri je prva in edina podlaga. Pa tudi tukaj velja načelo o krogotočju vseh stvari. Moč ideje razširja organizacijo, nam da pogum za krepko

agitatorično delovanje — od uspehov tega delovanja pa je zopet odvisna sila ideje, ki vsahne in se posuši, če ne najde prostora, kjer bi razvijala svojo moč in svoj vpliv. Potrebno se mi zdi zato danes, da se ozremo nazaj na preteklost in kritično premotrimo, ali je bila prava pot, po kateri smo hodili, ali ne. Na uspehe in neuspehe se hočemo ozreti, da dobimo vsaj kolikor toliko jasen sklepni račun. — Naj si bo delokrog, ki je odmenjen našemu gibanju kot strogo dijaškemu, še tako majhen na zunaj — njegova obsežnost raste z njegovim pomenom nedogledno in se razprostira v vse sloje slovenskega naroda.

Nastopili smo kot reformatorična dijaška struja, ki si je stavila nalogo preroditi slovensko inteligenco v duhu absolutnega naciona-lizma in demokratične ideje, vdihniti ji voljo in moč delav-nosti.

Kot strogo dijaška struja, ki ji je vzgoja duševno in нравno zdravega, narodno-delavnega izobraženstva najvišja naloga, postavili smo se na stališče takozvanega političnega nadstrankarstva, bolj izven-strankarstva. Ta princip je vzbujal med prijatelji in nasprotniki mnogo iz neumevanja njega bistva izvirajočih predbacivanj. Seveda, če bi naše organizacije imele nalogo vzgajati ljudi, ki naj bi kot narodni delavci stali izven vsega političnega življenja, bi bila ta očitanja opravičena, in lahko bi se imenovalo naše nadstrankarstvo nesmisel. Bistvo naše tozadevne progra-matične izjave pa je popolnoma drugo. Baš, ker so naše organizacije strogo dijaško stanovske in imajo v praktičnem delu svojega programa le dijaške zadeve, radi tega morajo izključevati že v naprej vsako politično strankarsko delovanje.

Naše stališče in političis je utemljeno v zahtevi po kontinuiteti in neodvisnosti razvoja našega gibanja med slov. dijaštvom in v principu politične **vsestranske** izozbrazbe, ki si naj jo pridobi akademik. Načelo razvoja idej, ki ga povdarjamo in vzdržujemo tudi za lastno strujo izključuje vsako ožjo zvezo dejanskih predstavitev našega gibanja — t. j. naših rednih akad. organizacij z efemernimi pojavi političnih pro-gramov in strankarske taktike. Sicer pa smo prepričani, da je slov. narod v svojem političnem razvoju že tako daleč, da ne potrebuje več takozvane dijaške politike, ki tvori vedno prvo stopinjo šele politično se vzbujajočega naroda.

Nam se zdi predvsem važno vzgajati in utrditi mladino v svetovnem naziranju našega programa. Mi stavimo boj za svetovni nazor višje nego politično strankarstvo in smo prepričani, da je to tudi edino pravo stališče. Slov. inteligentu in bodočemu voditelju naroda hočemo postaviti trden temelj naziranja in značaja, katerega naj ne zrušijo ne podrtine politične stranke, ne neuspehi javnega delovanja. In v svesti smo si, da služimo na ta način najbolje tudi slov. politiki, ker ji vzgajamo delavnih in značajnih moči.

Naša struja je v svojem bistvu napredna in naš svetovni nazor diametralno nasproten klerikalizmu, ne le kot specifični

slov. politični stranki, temveč kot protinarodnemu, protidemokratskemu, protisvobodnemu svetovnemu naziranju. Dasi ne nosi naša struja v svojem naslovu nobenih naprednih predikatov, jo smelo imenujem za edino napredno, ker se ne omejuje le na idejo napredka, ampak zanjo tudi dela.

Vzpričo tega dejstva smatramo vsak poskus, organizirati del slovenskega dijaštva na podlagi svobodomiselnih fraz, za reakcijo.

Umevno je, da je naše delo predvsem protivno klerikalnim društvom, v katerih vidimo za bodočnost slovenske inteligence skrajno nevarne organizacije, v čemur nas potrjujejo zlasti resolucije letošnjega sestanka klerikalnega dijaštva v Zagrebu, ki odkazujejo katoliško-narodnim društvom enostranski delokrog: vzgajati akademično mladino v duhu samo katoliških idej. Priznamo pa, da vidimo v klerikalnih akademskih društvih nasprotnike z jasno izraženim programom in doslednim delom.

Težavnejše je bilo in je naše stališče napram takozvanim liberalnim akad. društvom. Pogrešamo pri njih programa in dela. Skušnja nas je učila, da smo se navadili gledati v liber. društvih ono maso slov. dijaštva, ki se še ni zavedla svojih dolžnosti in še ni prišla do spoznanja, da je slov. dijaštvu odmenjena v narodnem življenju povsem druga vloga, kakoršno igra slov. liberalno dijaštvo danes. Na liberalnem dijaštvu je, da nas pouči drugače. Naša društva tvorijo levo krilo slov. dijaških vrst. V medsebojnem bratstvu, skupnem izvrševalnem organu in skupnem glasilu „Omladini“ temelji enotnost naše struje. Ta enotnost je dala našim društvom vstrajnih moči, navdušenja in kritičnega duha. Le tako je bilo mogoče, da govorim lahko danes o vspehih celokupnega nar. rad. dijaštva. Delovanje ene organizacije je vplivalo in spodbujalo na delovanje druge. V tej enotnosti leži vsa naša notranja moč. Kdor bi razdril to enotnost, bi razdril tudi narodno radikalno organizacijo.

Za vse naše vspehe je bilo treba mnogo dela, veliko navdušenja, a tudi kritike. Od začetka do danes smo delovali na vzgojo samostojnih, kritičnih značajev. Če je vsled tega stopilo mladeniško navdušenje nekoliko v ozadje, pomeni to le napredek. Navdušenje se je izpremenilo v globoko notranje prepričanje.

Mnogovrstne so naloge, ki smo jih stavili v Trstu našim društvom v izvrševanje. Povdarjali smo potrebo, da bodi vsak akademik tudi član akad. društva. V tem pogledu smo dosegli precej, dasi nas čaka še veliko dela. Še 40 % slov. dijaštva je danes neorganiziranega. Najbolj so se razvijala naša društva, ki štejejo po številu svojih članov dve tretjini vsega slov. organiziranega dijaštva. Princip samoizobrazbe smo skušali izvrševati zlasti v naših izobraževalnih klubih, ki so dosegli prav zadovoljive vspehe. Glede izobraževalnih klubov smo skušali doseči vzajemnega delovanja v vseh naših društvih. Društvene čitalnice in knjižnice so se izpopolnjevale zahtevam tržaškega shoda primerno — žal, da stavijo finančne razmere meje v nabavi sredstev. Po možnosti so delovali v naših društvih tudi strokovni klubi. Koliko so naša društva pripomogla v povzdigo npravnega

stanja slov. dijaštva se da težko natančno določiti, faktum je, da je popivanje in igranje med slovenskim dijaštvom že precej prenehalo, širi pa se povsod spoštovanje do treznega zmernega življenja.

Posebno zadovoljive vspehe smo dosegli na dijaško-socijalnem polju. Skoro vse tozadavne zahteve tržaškega shoda smo izvedli, pri tem pa povzdignili splošno zanimanje za bedo dijaškega življenja. Uveljavili smo načela dijaške kontrole pri podporah, podporni minimum in pripravili tla za centralizacijo podpornih društev in sredstev.

Za dosego vseh teh ciljev je bilo treba, da so zahtevala naša društva od svojih članov mnogo žrtev — včasih premnogo. Priznati moramo, da je v strogi delavnosti in velikem naporu dostikrat izginjala ožja družabna vez, katera pa se ne sme nikakor podcenjevati.

Delokrog naših društev vedno bolj raste. Rešimo eno vprašanje, pa naletimo na deset novih. Naše delovanje je že začelo roditi sadu. Javno življenje smo spravili v povsem drug tir. Opozarjam le na razširjenje izobraževalnega in obrambenega dela. Vspehi „Prosvete“ in reorganizacija Ciril-Metodove družbe so najlepši plodovi našega dela.

Sponosom pa tudi lahko trdimo, da je naša struja dvignila ugled dijaštva v slov. javnosti sploh. Doba dveletnega delovanja nas lahko navdaja s samozavestjo in zadovoljstvom in nam daje novih moči in navdušenja za veliko delo, ki nas še čaka. V delu je rešitev — v stagnaciji je smrt. Za Kramerjem je govoril tov. tehnik Josip Pavlin o

dvobojnem vprašanju.

Ker priobčimo prihodnjič enkrat njegov govor dobesedno, hočemo podati danes samo nekaj glavnih misli in debato.

Po celi Evropi se širi danes mogočno protidvobojno gibanje. Kot naprednja struja moramo zavzeti tudi k temu vprašanju svoje stališče. Govornik opisuje zgodovino dvoboja in pretresuje vprašanje, ali je res samo oni rešil napadeno osebno čast, ki jo je branil z orožjem v roki. Razpravlja najprej o pojmu časti, ter razločuje dvojno čast: notranjo in socialno. Od slednje je odvisno spoštovanje naše okolice, zato naj o njej sodi tudi okolica, oziroma častna sodišča. Dvoboj nam ne more dati nikakoršnega zadoščenja za žaljeno čast. Pogum ki se navaja v obrambo dvoboja ni nikako merilo vrednosti osebne časti. V obrambo osebne časti treba ustanoviti častnih sodišč, proti dvoboju pa protidvobojskih organizacij. Za slednje je tudi vojno ministrstvo. Avstrijski domobranski minister grof Welsersheimb je izjavil v avstrijski državni zbornici: „Pozivam vas vse, da sodelujete v boju proti dvoboju. Resolucije nič ne koristijo, delati se mora. Naj bi sodelovala država in društva, armada gotovo ne bo nasprotovala, temveč to stremljenje pozdravljala in podpirala.“ Slov. nar. rad. dijaštvo mora stati v prvih vrstah bodoče slov. protidvobojske organizacije. Proti sabljanju v telovadnicah ni naperjen naš boj, boj veljaj le onemu sabljanju, ki hoče potem dvobojev in menzur reševati osebno čast.

Predavanju se je pridružila jako živahna debata. Starješina dr. Žerjav pozdravlja protidvobojno gibanje in želi, naj bi se ustanovilo splošno slov. častno razsodišče in ne samo za akademično izobražene ljudi. Čast na Slovenskem ni posebno na varnem. Zlasti žurnalistika je tu veliko kriva. Ker je kazensko pravna obramba časti danes še jako majhna, zato potrebujemo obrambe od zasebnih sodišč. G. dr. Tuma pravi, da že kot akademik ni mogel razumeti, zakaj bi se moral za svojo žaljeno čast dvobojevati. Dvoboj je nastal v srednjem veku kot obramba proti surovi sili. Takrat je bila to pridobitev, če se je reklo, da ne smeš takoj sam uveljaviti svojo pest, marveč moraš poiskati zadoščenja sicer še vedno z orožjem v roki ali pred sodniki. Če je slov. dijaštvo še surovo, potem je tudi dvoboj, so menzure, opravičene. Če pa je ta doba že prenehala, potem je dvoboj nesmisel. Najboljša obramba proti dvoboju je socijalna izobrazba. Dijake treba pritegniti v socijalno družbo in jih navaditi na finejše občevanje, na dostojnejše izražanje svojih misli. Proti razžaljenju ni pravega zadoščenja. Za notranjo čast mora biti človek sam sebi sodnik. Lastna sodba naj nas sodi. Utemljena mora biti v našem svetovnem naziranju.

Tov. jur. Kramer opozarja, da je treba nastopati proti dvobojem in menzuram tudi radi materijelnih strani. Referent teh. Pavlin pravi, da nam ne more biti vseeno, kako sodi o naši časti družba. Mi smo primorani dati družbi priliko, da spozna naše delovanje in njihove vzroke. Če je naša čast žaljena in se dvobojujemo, nismo dali družbi stem nikake prilike, objektivno soditi o naši časti. Smatra nas lahko še vedno za nečastne. Tov. jur. Fetic h konstatira, da je razširjen danes dvoboj najbolj v onih krogih dijaštva, ki so dobro situirani in ki se za javno socijalno življenje sploh ne zanimajo in zato tudi ne reflektirajo, kako družba o njihovi časti misli. G. dr. Tuma povdarja še enkrat, da je on strog nasprotnik dvoboja in meni, da bi moralo dijaštvo onega, ki se dvobojuje, takoj izključiti iz svoje družbe.

Ob pol 12. uri dopoldne je zaključil nato predsednik I. plenarno zbroovanje. Istega dne ob 3. uri popoldne je začel zborovati

dijaško socijalni odsek.

Po kratkih uvodnih besedah podpredsednika jur. Fr. Lipolda, ki je pojasnil pomen in namen dijaško socijalnega odseka, je predaval najpreje tov. med. Mirko Černič: **O alkoholu, nikotinu in spolnem vprašanju med slov. dijaštvom.** Med socijalnimi vprašanji je alkoholno vprašanje najbolj pereče, ker je alkohol oče skoraj vsega današnjega socijalnega zla. Pod besedo alkoholizem razumemo vse posledice zlorabe alkohola. Dokler so posledice te zlorabe omejene na poedinca, govorimo o osebnem alkoholizmu. Hujši od tega je pa socijalni alkoholizem, ki se javlja v družbi, občini, državi, narodu, ali posameznih slojih: delavstvu, dijaštvu itd. Govornik razvija obširno škodljive posledice alkohola za človeški organizem. Alkohol nam ne služi niti v hrano, niti ne pospešuje prebave, alkohol nam kvari zobe, ovira želodec v prebavljanju, kvari jetra. Še hujše so posledice alkohola za živčevje, katero alkohol omamlja. Ta omamljenost se lahko spremeni v

stalno ohromelost tega ali onega dela možganov. Pri alkoholikih je zelo pogosta kap. Skratka, kar je za rastlino črv, to je za človeški organizem alkohol. On razdira človeku meso in kri, kosti in mozeg, in ga oropa pameti in razsodnosti. Strašne so posledice za potomstvo po alkoholu zastrupljenega človeka. Potomci so degenerirani duševno in telesno. Tu preneha biti alkohol osebno zlo in postane socialno zlo. Celi stanovi, celi narodi bolehajo in izumirajo radi te epidemije, pri tem pa morajo stradati, ker zapravijo ves svoj zaslužek mesto za tečno hrano za strup. Statistika o tem najjasneje govori. V Evropi pride na leto na vsako glavo povprek 35 l vina, 43 l piva in 6 1/2 l žganja. Največ se povžije alkohola v katoliški Španski, Belgiji, Avstriji, najmanj v severnih protestantskih državah. V Avstriji pride na vsakega človeka 9 l žganja na leto, torej še 2 1/2 l nad povprečno mero! Ogromna svota 2,200.000 K se izda v Avstriji vsako leto samo za alkoholne pijače. Med Slovenci je tudi v tem oziru jako žalostno. Na Kranjskem je bilo leta 1905 zadacanega 5 1/2 milijonov litrov žganja, 13 milijonov litrov piva in 15 mil. litrov vina. Žganja izpije vsak kranjski prebivalec povprečno po 11 l na leto (v radovljiškem okraju celo 23 l). Te številke govore, kje tiči vzrok tiste bede, ki tira Kranjce v daljno Ameriko. Petkrat toliko se izda na Kranjskem za alkoholne pijače, kot znašajo vsi davki z vsemi dokladami vred.

Kako vlogo igra alkohol med slov. dijaštvom? Anali dijaške zgodovine iz polpretekle dobe nam kažejo žalostno sliko. Koliko idealov je ubil alkohol, koliko talentov uničil. Središče vsega našega društvenega življenja je bilo pijančevanje. In kakoršno se je vzgojilo dijaštvo, tako je bilo pozneje tudi uradništvo. V novejšem času se je marsikaj spreobrnilo na bolje, notoričnih pijancev ni več toliko, ali pogrešamo še mogočnega protialkoholnega gibanja med dijaštvom. Govornik vidi edino rešitev alkoholnega vprašanja kot socialnega zla v abstinenci. Dijaštvo naj vstopi v krog protialkoholnih agitatorjev, snuje naj abstenenčne krožke in naj se v svojem glasilu bavi temeljito z alkoholnim vprašanjem. Mesto v gostilnice naj hodi slov. dijak v telovadnice. Kakor širi dijak prosveto, tako naj agitira med ljudstvom tudi proti alkoholu, ker bo potem alkohola prosto ljudstvo doseglo tudi kulturno, gospodarsko in politično prostost.

Govornik pride nato na nikotin. Leta 1906 se je porabilo v Avstriji tobaka 365.000 stotov, za kar se je izdala vsota 227 1/2 milijonov kron. H temu prostovoljnemu davku prispeva z razmeroma visoko svoto tudi slov. dijaštvo. Mesto tople hrane, izda siromak raje denar za nikotin, pri tem pa ne pomisli na škodljive posledice takega ravnanja. Boj proti nikotinu je treba začeti že zgodaj pri mladini.

Alkoholu in nikotinu se pridružuje kot tretji ropar človeškega zdravja in sreče: spolni eksces. Statistično je dokazano, da je spolni eksces ravno pri tistih slojih najpogostejši, kjer gospoduje alkohol: pri delavstvu, vojaštvu in ne na zadnjem mestu pri dijaštvu. Alkohol in spolni eksces sta si v tesnem sorodstvu, in največ da prvi vzrok poslednjemu. Tudi spolni ekscesi ne vplivajo pogubonosno samo na posameznika, marveč še v veliko hujši meri na potomstvo. Eno nespametno dejanje spravi v nesrečo celo

rodbino. Otrok spolno bolnega je predstiniran za različne bolezni. Slab je, melanholičen, brez življenja, vedno bolehen. Ne ljubi svetlobe, marveč želi biti v temi. Melanholija in pa tema sta pa ona dva faktorja, ki pripravljata pot spolnemu ekscesu med mladino: onaniji, ki je mnogo bolj razširjena, kot si marsikdo misli in proti kateri so vsa sredstva brezuspešna. Tako si otrok že zgodaj izpodkopa zdravje in moč, to nadaljuje v deški in mladeniški dobi in v moških letih, ko bi moral biti poosebljena moč in energija, je polomljen starček! In potomci takega so „s Klanca“ doma in jadrajo počasi v globel, kjer se izgube...

(Konec prih.)

IV. REDNI OBČNI ZBOR „PROSVETE“.

Izza ustanovnega zborovanja še ni imela „Prosveta“ nikdar tako sijajnega in mnogoštevilnega občnega zbora kot je bil letošnji, ki se je vršil kot nekak uvod k II. shodu nar. radikalnega dijaštva, dne 5. kimovca v prostrani dvorani „Skalne kleti“ v Celju. Poleg državnega poslanca in župana Ivana Hribarja ter voditelja „Narodne stranke“ na Štajerskem dr. Vek. Kukovec-a, se je udeležilo zborovanja veliko število Celjanov in nad 100 dijakov. Brzobjavno sta pozdravila shod z Dunaja drž. poslanca Ježovnik in Roblek.

Zborovanje je otvoril predsednik jur. Rekar, orisal v kratkih besedah delovanje društva v preteklem letu in povdarjal, da mora vršiti danes „Prosveta“ tudi del narodne obrambe, ker nam primanjkuje pravih obrambenih društev. Svoje moči je razvijalo društvo v preteklem letu zlasti ob jezikovnih mejah. „Prosveta“ se je prva med Slovenci začela zanimati tudi za Kočevski Slovence. Radi tega tudi ljuti napadi v „Grazer Tagblatt“-u. Da se dovede Slovence k izvajanju gesla „Svoji k svojim“, je vpeljala reklamne tablice za vse zavedne slov. trgovce brez ozira na njihovo politično mišljenje. V preteklem letu se je društvo udeležilo skupščine Ciril-Metodove družbe, skupščine zaveze jugoslovanskih učiteljev, občnega zbora „Svaza osvetoega“ v Pragi, ki je tudi dovolil, da se sme zastopnik „Prosvete“ udeleževati vseh njegovih odborovih in odsekovih sej, kar je posebno velike važnosti. H koncu se zahvaljuje vsem dobrotnikom društva, predvsem mestni občini ljubljanski in njenemu županu za brezplačno prepustitev male dvorane v Mestnem domu, dalje slov. naprednemu časopisju. Poslanec Ivan Hribar pozdravlja nato kot predsednik izvrševalnega odbora nar. napredne stranke, predvsem pa kot slov. državni poslanec narodno radikalno dijaštvo, kot ono dijaško strujo, ki je reformirala slov. dijaštvo v smislu začetkom doli zasmehovanega, drobnega in narodno izobraževalnega dela. Nadomestilo je nesmiselnost križevačkih štatutov in sabljaštva s kulturnim delom. Spominja se časov, ko so se posmehovali in zabavljali drobni peščici „reformatorjev“, danes pa vidi mogočno armado idealnih sobojevnikov, ki imajo jasno načrtan

program, pred katerim ima tudi on rešpekt. Želi in upa, da se kmalu vse napredno slov. dijaštvo združi v narodno radikalni organizaciji.

Za Hribarjem je govoril dr. Vek. Kukovec, ki je pozdravil zborovalce v imenu „Narodne stranke za Štajersko“, ki si je v kulturnem delu svojega programa stavila slične naloge, kot jih zastopa „Prosveta“. Slovenski narod potrebuje tudi dijaških delavcev na polju izobraževanja in narodne obrambe.

Jur. Fran Trampuž je podal nato tajniško poročilo. Društveno delovanje v preteklem letu delimo lahko v dve dobi, ki ju loči razširjenje društvenega delokroga na vse slovensko ozemlje. V prvi dobi je bilo društveno delovanje omejeno le na Kranjsko, v drugi je osredotočeno vse društveno delovanje na obmejne kraje. Gojilo se je predvsem ljudsko knjižništvo. 14 knjižnic se je ustanovilo v preteklem letu na novo, poleg tega pa je posredovala „Prosveta“ v premnogh slučajih, da so se spremenile čitalniške knjižnice v javne in je sodelovala zlasti pri ustanovitvi Simon Gregorčičeve javne čitalnice in knjižnice v Ljubljani. Društvo je priredilo tudi precej predavanj, dva ljudska shoda na Kočevskem in pri otvoritvi knjižnic več ljudskih veselic. Da opozori slov. občinstvo na geslo: „Svoji k svojim“, je vpeljala „Prosveta“ v preteklem letu tudi reklamne tablice za odlično narodne trgovce. Tajniško poročilo omenja nato še razmerje „Prosvete“ do Ciril Metodove družbe, ki v preteklem letu sicer ni bilo najboljše — vzrok reformne zahteve „Prosvete“ — ki pa se sedaj gotovo izboljša. Konečno se spominja vseh društvenih dobrotnikov in predlaga, naj jim izreče občni zbor zahvalo.

Knjižničarjevo poročilo je podal nato jurist Albin Pleško. „Prosveta“ ima sedaj 33 javnih ljudskih knjižnic. Od teh jih ima ljubljanska društvena centrala 24, ki štejejo nad 1850 knjig. Pretečeno leto je ustanovila centrala osem knjižnic, in sicer v Leskovcu pri Krškem. Radomljah, Kranjski gori, Trziču, Novem kotu in Loki na Kočevskem, ter v Ločah pri Beljaku. Eno je dala na razpolago podravski podružnici. Poleg tega je prevzela centrala v svojo last in upravo knjižnice, ki so jih ustanovili nar. rad. srednješolci v Št. Jakobu, Brnci, Rožeku in Št. Marjeti na Koroškem in Dobovi pri Brežicah na Štajerskem. Že obstoječe knjižnice so se izdatno izpopolnile. Porabilo se je za to 210 knjig. Na novo se je uredila knjižnica na Jesenicah, ki je po krivdi prejšnjega knjižničarja popolnoma zaspala in se je od 84 knjig prvotne knjižnice pogubilo 45 knjig. Knjižnico vodi sedaj izborni priprosti tovarniški delavec. Adriji v Pragi se je podarilo 42 knjig. Število Prosvetinih knjig se je povečalo v pretečenem letu za 1464, od katerih je bilo kupljenih 307 knjig (z izdatnim popustom raznih knjigarn), darovanih pa 1157 (vporabnih le 679). Vezalo se je 940 knjig. V društveni omari je ostalo od pretečenega leta še 70 broširanih in 184 že vezanih za ljudske knjižnice vporabnih knjig. Glede poslovanja omenja poročilo, da se je vpeljal v preteklem letu nov način izposojevanja, ki olajšuje knjižničarju delo in omogoča lažjo kontrolo. Revidiralo se je preteklo leto 7 knjižnic; ostalih radi prevelike oddaljenosti ni bilo mogoče. Bre se največ, kar je povsem

naravno, pozimi, in sicer največ Jurčiča, Sienkiewicza, Tavčarja, Kersnika itd. Pesmi se ne berejo preveč. Konečno omenja poročevalec še domače dijaške knjižnice, ki šteje 218 zvezkov, in sicer 146 slovenskih, 40 nemških, šest čeških in 26 hrvatskih. Poleg teh knjig so si izposojevali tovariši tudi knjige potujočih knjižnic. Med 34 čitateljev-dijakov se je izposodilo 349 knjig.

Blagajniško poročilo je podal jur. Anton Sodnik. Denarni promet se je v preteklem letu potrojil. Dohodki so znašali 1880 K 75 v., in sicer: prebitek iz l. 1905/6 K 91·30, članarina K 49·56, dohodki 8 knjižnic K 144·44 (v ostalih knjižnicah znašajo dohodki okoli 100 kron), dohodki veselic in predavanj K 443·66, darovi K 622·80, reklamne tablice K 20—, vrnjeni dolgovi in razni drugi dohodki K 508·99. Izdatki so znašali K 1867—, in sicer: nakup in vezava knjig K 986·12, oprava knjižnic, omarice, pošitjatve knjig itd. K 230·34, korespondenca, tiskovine, položnice K 134·43, razni izdatki (kot za celjski shod, posojila za nabavo knjig itd.) K 476·11. Blagajniški prebitek za leto 1906/7 znaša torej K 13·75. Vpoštevati je še dolgove, katere ima društvo na eni strani iztirjati, na drugi pa poravnati. Tako dolgujejo Prosveti razna društva, podružnice, eksekutiva za celjski shod itd. K 561·22, Prosveta pa dolguje za nove knjige, vezavo knjig, omarice in tiskovine K 1048·82. Čisto društveno premoženje znaša koncem leta 1906/7 K 2246·15 in se je pomnožilo v preteklem letu za K 1204·73. Proračun za društveno leto 1907/8 izkazuje K 1800 dohodkov (prebitek iz l. 1906/7 K 13·75, članarina K 45—, dohodki knjižnic K 300—, dohodki veselic in predavanj K 300—, darila K 600—, reklamne tablice K 50—, vrnjeni dolgovi K 400— in razni dohodki K 91·25) in K 2300 izdatkov (dolg za knjige in vezavo K 506·88, nova naročila K 900—, oprava knjižnic, dolg in nova naročila K 503—, tiskovine in tajniški stroški K 140·12, razni izdatki K 250—), tedaj K 500— primanjkljaja.

Nato so poročali zastopniki podružnic. Imenom celjske podružnice je poročal jurist J. Lešničar. Podružnica je ustanovila dve javni knjižnici, in sicer v Gaberju pri Celju in v Novi cerkvi. Poleg tega je priredila celo vrsto predavanj. Največkrat je predaval tov. phil. Iv. Prekoršek.

Imenom podravske podružnice je poročal tov. phil. Fr. Mravljak. Podružnica deluje ob skrajni jezikovni meji, in sicer v mariborskem, marnberškem, arvežkem in slovenjegraškem okraju. Dosedaj je ustanovila sedem knjižnic, in sicer štiri v marnberškem okraju (Sv. Anton, Sv. Ožbold, Vuhred, Marnberg), dve v arvežkem (Kapla, Sv. Duh) in eno v mariborskem okraju (Brestenica pri Kamnici). Ob otvoritvi knjižnic je bilo navadno predavanje o ljudski izobrazbi. Za nadaljnje knjižnice je nabranih že okoli 400 knjig. Dohodkov je imela podružnica K 340·72, stroškov pa K 369·60. Primanjkljaja je torej približno K 30—, poleg tega pa dolguje še podružnica centrali K 144—. Podružnica je priredila tudi več predavanj in poučni dijaški izlet ob slov. nemški meji. Poleg tega širi tudi v omenjenih krajih narodno časopisje.

Pri debati o odborniških in podružničnih poročilih je pojasnil dr. Kovec, zakaj ni mogel izposlovati, da bi imela „Prosveta“ svoje zastopnike

v narodnem svetu za Sp. Štajersko in govori nato za ustanovitev zveze slov. naprednih političnih društev. Tov. jur. Kramer govori o predavateljskih kurzihi, ki naj jih skuša oživotvoriti „Prosveta“ v Ljubljani. Živinozdravnik Adolf Ribnikar opozarja kot bivši predsednik društva na potrebo izobrazbe naših obrtnikov in govori za ustanavljanje ljudskih knjižnic v vojašnicah.

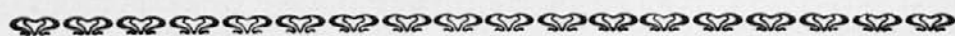
Poročilo preglednikov omenja delovanje vseh odbornikov pohvalno in predlaga za vse odbornike absolutorij s pohvalo. Sprejeto.

Nato so se vršile volitve. Izid priobčujemo na platnicah.

Po volitvi se je razpravljalo o premembi pravil v nekaterih poslovnih in nebitvenih točkah. Izpremembe so potrebne radi razširjenja delokroga in velikega števila članov. Odborovi tozadevni predlogi se sprejmo.

Pri slučajnostih predlaga tov. phil. Breznik, naj izda „Prosveta“ tiskana navodila za snovanje ljudskih knjižnic ter govori za ustanovitev zveze ljudskih knjižnic, ki bi imela zelo važno nalogo zlasti kot nadzorovalni organ. Dr. Kukovec govori še enkrat za ustanovitev zveze naprednih nepolitičnih društev in želi, da vzame tozadevno akcijo v roke „Prosveta“. Abiturijent Zalar vprašuje, zakaj Prosveta ne deluje tudi na Primorskem. Potreba je tudi tam velika. Tov. jur. Fettich odgovarja, da imamo tam že dve ferijalni dijaški organizaciji goriško „Adrijo“ in tržaški „Balkan“, ki zasledujeta obe iste smotre kot „Prosveta“. Če bi ti dve društvi ne izvrševali svojih nalog, raztegne „Prosveta“ svoj delokrog tudi na Primorsko. Tovariš phil. Lah govori o potrebi izdajanja cenениh knjig za ljudske knjižnice. Tov. jur. Fettich opozarja končno še na vzorna društvena pravila, ki jih je založila „Akademija“.

Po štiriurnem zborovanju zaključi nato predsednik ob 1/2 12. uri zvečer zborovanje.

X.:

POLJSKE ŠOLSKE DRUŽBE.

(Konec.)

Tudi v čisto poljskih krajih je pričelo „Tow. Szk. Ludowej“ z odločnim prosvetnim delom in z uspešnim bojem proti analfabetizmu. Družba ima svoj mesečnik, v katerem razpravlja in poroča o svojem delovanju ter izdaja vsako leto zelo obsežno letno poročilo o svojem delovanju in uspehih. Njen namen je: širiti prosveto mej poljskim narodom in podpirati ljudske šole, v katerih je učni jezik poljski, v celi monarhiji, kjer žive Poljaki. Cela organizacija je dobro urejena in ji načeluje glavno vodstvo. z raznimi odseki. Glavnemu vodstvu so podrejena vodstva „okrožij“, okrožjim pa „koła“, ki so organizovana kot naše podružnice. Glavno vodstvo obstoji iz 30 članov, od katerih se voli vsako leto 10 za dobo treh let (in jih mora biti 20 stalno v, 10 pa izven Krakova) in je razdeljeno na več

sekcij, ki pa navadno niso stalne n. pr. v organizacijsko, založniško, ocenjevalno, financijelno itd. Ima tudi svojo izposojevalno knjižnico in čitalnico, ter veliko zalogo knjig, darovanih ali kupljenih, s katerimi zalaga svoje knjižnice po deželi brezplačno ali pa proti plačilu.

Šole, katere ustanavlja T. S. L. so dveh različnih tipov. Jednega tvorijo šole v Biali, Leščinah in Moravski Ostravi, proti Nemcem in Čehom in jih vzdržuje in oskrbuje družba popolnoma sama; drugega pa tvorijo šole, katere je ustanovila in organizovala družba in se nahajajo v njenih poslopih, vzdrževanje pa je že večinoma prevzela dežela. Učiteljskim močem, ki so tu nastavljene, daje družba večje ali manjše remuneracije za njihovo delovanje v in izven šole. Te šole so večinoma jednorazrednice in jih je bilo v II. polletju l. 1904/5 18 z 19 razredi, v katerih je bilo 1736 učencev, v I. polletju l. 1905/6 pa 21 s 25 razredi, v katerih je bilo 2274 učencev.

Vidi se torej jasno, da Poljaki napredujejo med Rusini, kajti poljske šole in število učencev raste.

Celo ozemlje, kjer deluje T. S. L. je razdeljeno sedaj na 15 okrožij, ki posredujejo med glavnim vodstvom in sebi podrejenimi podružnicami (kola). Vodstvo okrožij izvolijo podružnice izmed svojih odbornikov in to ima skrbeti za shode in posvetovanja, na katerih se obravnavajo zadeve, ki se tičejo njihovega okrožja. Jasna posledica tega je živahno gibanje in delovanje v podružnicah in okrožjih, ker se tako razvije neko tekmovanje mej njimi, kar je za kraj, kakor tudi za celo družbo velikega pomena. Podružnice, katerih je vseh 227, pridno ustanavljajo knjižnice in čitalnice, prirejajo predavanja in zabavne večere, katerih čisti dohodek pripade družbi.

Jedno izmed najsrečnejših podjetij (kakor pravi letno poročilo samo), katerih se je družba oprijela, je ustanavljanje takozvanih „začetnih šol“, ki bi naj vsaj deloma nadomestile redko sejane ljudske šole. V začetnih šolah se podučuje 5—7 mesecev na leto in po 20—30 ur na teden čitanje, pisanje, računanje, poljska zgodovina in razna ročna dela. Podučuje navadno učitelj ali učiteljica kakega sosednega kraja, duhovnik ali pa celo seljak, ki ima dovolj sposobnosti, za kar dobiva honorarja 10—40 K na mesec. To podjetje lepo napreduje, kajti l. 1904 je bilo takih šol 45 s 1500 gojenci, koncem l. 1905 pa jih štejemo že 64 z 2000 gojenci. Poročilo pravi, da ne more vodstvo prirejanja „začetnih šol“ nikdar dovolj toplo priporočiti okrožjem in podružnicam, kajti tako se pripravljajo tla za redne ljudske šole.

Prav vspešno se deluje v tečajih za dorasle analfabete, v katerih se je doseglo posebno mej delavstvom in vojaštvom v mestih prav povoljen uspeh. Kako vsestransko delavni in praktični so Poljaki nam kaže to, da so si izposlovali pri vojaških oblastih dovoljenje, poučevati pisanja in čitanja nevedne vojake v teh strokah. Tako so se ustanovili vojaški tečaji, v katerih poučujejo vsako nedeljo in praznik ljudski učitelji pod nadzorstvom

vsakokratnega službujočega častnika, ki ima skrbeti tudi za to, da nikdo ne izostane neopravičen od pouka. Kljub temu, da je število učnih dni tako malo, so bili vspehi presenetljivi.

Burze so specijalitete poljskega manjšinskega delovanja. Vsprejemajo se v popolno oskrbovanje kmečki sinovi iz kulturno zanemarjenih ali pa narodno izpostavljenih krajev. Vsprejemajo se samo sinovi, ki so določeni, da ostanejo doma za gospodarje in obiskujejo poljske šole, poleg tega pa se še praktično vzgajajo v burzi. Gojenci se vzdržujejo ali brezplačno, ali pa proti mesečnemu plačilu 5—20 K. Mnogo poljskih pridelkov dobe burze zastonj, kar jim obstoj zelo olajša. Vodstvo je navadno v rokah tamošnje podružnice T. S. L., katera je burze tudi vpeljala ali pa jo vodi poseben odbor, ki se je na prizadevanje družbe ali pa podružnice sestavil. Tudi za povzdigo šolskega in praktičnega znanja rokodelskih pomočnikov so se začeli ustanavljati podobni zavodi, ki naj bi vzgajali dobre obrtnike in zavedne Poljake.

Tudi na zapadu vspevajo poljske šole, dasiravno so imele s početka neizrečeno težko stališče v ondodnih razmerah. Ljudstvo je videlo, da je le Nemec, k večjemu Čeh gospod, Poljak pa le delavec ali seljak. O narodnem ponosu, še manj pa o zavednosti ni bilo sledu in ni se čuditi, da so se spočetka i Poljaki ogibali novoustanovljenih šol T. S. L. Sedanji statistični pregled omenjenih šol pa izkazuje lep napredek, kajti družba je napela tu vse sile in se tudi ni strašila prav občutnih denarnih žrtev.

Čim večja je delavnost družbe, toliko večje zanimanje vzbuja povsod s svojimi vspehi in jasno je, da raste tako tudi požrtvovalnost posameznih članov in celega naroda. Dohodki T. S. L. so bili spočetka kaj skromni, toda polagoma so se množili in sedaj so že prestopili 100.000.

Leta 1902	je bilo dohodkov	49.876 K	51 h
„ 1903	„ „ „	96.697	„ — „
„ 1904	„ „ „	81.480	„ — „
„ 1905	„ „ „	142.500	„ — „

Med poslednjimi dohodki je tudi deželna podpora v znesku 30.000 K.

Kolika razlika je med omenjenimi poljskimi družbami in med našo šolsko družbo. Najznačilnejše je to, da sicer tako katoliški Poljaki niti z najmanjšo besedico ne omenjajo verskega vprašanja v pravih svojih šolskih družbah — njih geslo je zaveden Poljak — vse drugo je stvar posameznika. Videti je takoj na prvi pogled, da so to v istini obrambne družbe, ki imajo vzgajati domovini trdne sinove, zavedne Poljake, ki bodo sposobni delovati na tistem programu, ki vede cel narod k najvišjemu cilju: kulturi in svobodi!

Statistika slovenskega visokošolskega dijaštva za leto 1906/7.

	Juristi	Medicinci	Filozofi	Tehniki	Veterinarci	Agronomi	Eksp. akademiki	Trg. akademiki	Montanci	Farmacevti	Konservatorij	Akad. slikarji	Pedagogij	Skupaj
Dunaj	196	35	87	27	10	15 (+2)	3	1 (+1)	—	—	2 (+1)	—	1	377
Gradec	111	12	62	19	—	—	—	—	—	1	—	—	—	205
Praga	45	1	9	9	—	—	—	2	—	—	2	1	—	69
	—	1	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
Razni kraji	—	—	6	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	11
Skupaj	352	49	165	63	10	15 (+2)	3	3 (+1)	5	1	4 (+1)	1	1	672

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

II. shod narodno-radikalnega dijaštva v Celju je vspel nad vse pričakovanje dobro. Celjani so nas sprejeli najgostoljubnejše za kar jim bodi izrečena tudi na tem mestu zahvala. Shoda se je udeležilo nad 120 slov. dijakov in kar moramo posebno poudarjati tudi lepo število učiteljstva. Od slovenskih politikov so bili navzoči pri občnem zboru „Prosvete“ državni poslanec in župan Ivan Hribar, voditelj celjskih Slovencev dr. Sernec, ves čas shoda pa deželni poslanec goriških mest dr. H. Tuma, naš stari znanec iz tržaškega shoda, in dr. Vek. Kukovec, ki sta posegala prav živahno tudi v debato. Brzobjavne pozdrave, katerih je nad 50, prinašamo na drugem mestu. Shod se je vršil natanko po določenem redu, le zadnji dan so se morali radi pomanjkanja časa, katerega je povzročila pri vseh referatih zelo živahna debata, nekateri referati skrajšati oziroma odstaviti iz dnevnega reda. Navzoče dijaštvo je sledilo z občudovanja vredno vztrajnostjo dolga dva dneva vsem referatom in debatam in jim burno pritrdjevalo. V soboto zvečer se je vršil v gostilniških prostorih „Narodnega Doma“ komerz, katerega se je udeležilo izredno mnogo celjskih Slovencev. Komerz je otvoril predsednik shoda jur. Alb. Kramer in predlagal predsednika I. našega shoda dr. Gregor Žerjava za stoloravnatelja. Vrsto napitnic je otvoril nato dr. Gr. Žerjav, ki je slavil gostoljubnost Celjanov, ki so narodno-radikalno dijaštvo tako ljubeznivo sprejeli v svojo sredo ter napil celjskim Slovincem. Imenom celjske posojilnice kot lastnice „Narodnega Doma“ in celjske čitalnice je napil prof. Kožuh narodno-radikalnemu dijaštvu. Predsednik „Slovenije“ phil. Kadunec je nazdravil starejšini dr. Tumi, phil. Lah narodnemu ženstvu, jur. Kramer načelniku Narodne stranke dr. Kukovcu, jur. Lešničar sodelovanju učiteljstva in dijaštva ter slovenskim profesorjem, ki so se v lepem številu udeleževali razprav shoda, phil. Prekoršek delavstvu in g. Rebeku. Dr. V. Kukovec je napil v imenu Narodne stranke, dr. Tuma preroditvi slovenskega dijaštva v znamenju narodnega radikalizma. Po dolgih časih se dviga sedaj prvič nov rod, novo življenje. Prvič je vrglo dijaštvo od sebe borbo za svojo eksistenco in se posvetilo višjim idealom. Veliko dela Vas čaka. Sedaj Vam bo premagati najtršo vez, ki veže slovenski narod na preteklost: verski fanatizem. Narodno-radikalno dijaštvo je prvo, ki se je upalo to povedati slovenski javnosti. To je dokaz svežosti. S tem, da ste se postavili na stališče svobodne šole, ste izrekli, da hočete biti svobodni. To pomenja novo dobo v slovenskem javnem življenju. Phil. Breznik je nazdravil starejšinam narodno-radikalnih društev. Gdč. Melanija Sernečeva se je zahvalila za zdravico ženstvu in nazdravila narodno-radikalnemu dijaštvu, dr. Gvidon Sernec je slavil Sokolstvo, g. Ivan Rebek, burno pozdravljen, je nazdravil podrobnemu delu narodno-radikalnega dijaštva, prof. dr. Osvald solidarnemu delu med profesorji in dijaštvom, prof. Kožuh dijaštvu, ki študira v zlati Pragi. Vrsto napitnic je zaključil starejšina živinozdravnik Ribnikar, ki je nazdravil kontinuiteti narodno-radikalnega

gibanja in III. shodu narodno-radikalnega dijaštva v Ljubljani. — V nedeljo je priredila Narodna stranka vsem udeležencem shoda banket, popoldne pa smo poleteli v divni Žalec, kjer se je vršil v kolodvorski restavraciji koncert Šentpavelske godbe in pevcev pod vodstvom učitelja g. Schmida. Vsa hvala gre vrlim žalskim damam, predvsem gospej dr. Bergmannovi in gdč. Dori dr. Bergmannovi. Nekaj izvanrednega je bilo, da so nas pustili celjski nemčurji ves čas zborovanja pri miru. — O shodu je poročalo veliko število slovenskih naprednih časopisov, natančna poročila pa sta prinašala „Domovina“ in „Slov. narod“. III. shod narodno-radikalnega dijaštva se vrši v Ljubljani. Če mogoče, se priredi tedaj tudi dijaška razstava. O pomenu shoda spregovorimo prihodnjič.

Vstopajte v akademična društva! V prihodnjih dneh zapuste slovenski akademiki zopet rodno zemljo in se vrnejo v tuja vseučiliška mesta. Ne moremo si kaj, da ne bi ob tej priliki opozarjali tovarišev, prvoletnikov kot starejših, naj polnoštevilno vstopijo v akademična društva, v katerih pa naj ne bodo člani samo po imenu, marveč naj se udeležujejo kar najbolj mogoče vseh društvenih prireditev, zlasti onih v izobraževalnih klubih. Akademična društva naj Vam bodo druga domača hiša. Oklenite se jih z vso ljubeznijo! Narodno-radikalna akademična društva so: „Adrija“ v Pragi, (Spálená ulice 20), „Tabor“ v Gradcu (Brandhofgasse 12) in „Slovenija“ na Dunaju. (VIII. Breitenfeldergasse 20.)

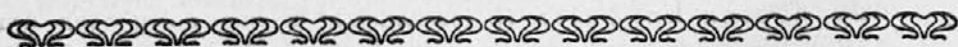
Delo v naših akademskih društvih. Glavno pozornost naj obračajo naša akademična društva kakor doslej tudi letos izobraževalnim klubom, ki naj tvorijo središče vsega društvenega življa. Potrebno je, da si napravijo takoj začetkom načrt izobraževalnega dela za cel zimski tečaj. Poleg izobraževalnega kluba naj se osnujejo povsod tudi strokovni klubi, kakor pravniški, filozofski, medicinski. V smislu resolucij celjskega shoda naj pohajajo vsi člani naših organizacij sokolske telovadnice in naj osnujejo abstinenčne krožke. Družabno življenje naj se goji na vsakomesečnih prijateljskih in zabavnih večerih.

Izobraževalna sredstva na Dunaju. Poleg vseučilišne knjižnice je na rapolago dunajskim tovarišem velika javna ljudska knjižnica (Zentral-Bibliothek, I. Rothenturm-gasse 19), kjer si lahko izposodijo za mal denar razne leposlovne in znanstvene knjige (zlasti socijološke vsebine), dalje dvorana knjižnica (I. Josefsplatz), ki ima poleg vseh drugih v Avstriji izišlih knjig tudi vse slovenske knjige in časopise. V javni čitalnici „Volksheima“ (XVII. Koflerpark) so vsakomur na razpolago proti vstopnini 4 vin. najrazličnejše nemške revije. Nadaljna izobraževalna sredstva in natančnejši pogoji so razvidni iz seznama dunajskih izobraževalnih sredstev, ki visi v „slovenijanski“ čitalnici.

„Prosveta“ je otvorila pretekli mesec dve javni ljudski knjižnici in sicer eno v Ločah pri Beljaku na Koroškem, drugo v Muti na Štajerskem. 6. vinotoka pa otvori javno ljudsko knjižnico v Spod. Dravogradu na Koroškem, ki bo štela začetkom 100 knjig, pozneje pa 150.

Dunajske tovariše filozofe opozarjamo, da se začne 9. oktobra stenografski kurz, ki pripravlja za državno skušnjo za pouk v stenografiji. Skušnja se vrši o veliki noči 1908. V kurzu se poučuje metodika, zgodovina stenografije, stenografska praksa itd. Pouk traja do sredi marca in sicer vsako sredo od 5. do 7. ure zvečer (oziroma od 6. do 8. ure). Priglasiti se je treba pri društvu: Gabelsberger-Stenographen-Zentralverein, Dunaj I. Wollzeile Nr. 12.

Shod hrvatsko-slovenskega istrskega dijaštva v Pazinu. V istem času kot celjski shod, je zborovalo v Pazinu tudi istrsko hrvatsko-slovensko dijaštvo. Na zborovanje je prišlo okoli 90 visokošolcev in abiturientov pazinske in puljske gimnazije. Shodu je predsedoval abs. phil. dr. Tentor. Narodno radikalno dijaštvo je zastopal jur. Jos. Agneletto, pozdravili smo ga pa tudi brzojavno s celjskega shoda. Prvi dan (7. sept.) se je razpravljalo na shodu o istrskem ljudskem šolstvu, o istrskem gospodarskem stanju in o širjenju ljudske izobrazbe ter ustanavljanju ljudskih knjižnic. Povdarjalo se je zlasti pomanjkanje srednjega stanu, vsled česar je velika vrzel med inteligenco in priprostim narodom. Pri predavanju o izobrazbi se je povdarjalo in priporočalo posnemati „Prosveto“. Grajale so se čitalnice, ki so po večini „aristokratske“ in zato ljudstvu nepristopne. Zvečer se je vršil komerz. V nedeljo so sledila poročila o gmotnem stanju dijakov v Zagrebu, Pragi, Gradcu in Dunaju. Obsojalo se je predvsem postopanje istrskega deželnega odbora, ki Hrvatom in Slovencem dosledno vrača prošnje za podpore, med tem ko italijanske dijakke kar išče. Priporočal se je študij v Zagrebu ali Pragi. Sprejela se je resolucija za slovensko vseučilišče. Nato sta referirala teol. Janko in jur. Agneletto o nalogah istrskega dijaštva, pri čemur pa je prišlo do burnega nasprotstva, ker je zastopalo par teologov klerikalno stališče in zahtevalo, da se mora postaviti vse istrsko dijaštvo na krščansko-socijalno podlago. Nato so se sprejele resolucije za ustanovitev slovenskega vseučilišča v Ljubljani, reciprociteto zagrebškega vseučilišča in se je izvolil odbor, ki naj pripravi do Velike noči vse potrebno za ustanovitev ferijalnega društva za Istro. Zborovalci so pozdravili tudi naš shod. Brzojavki sta nasprotovala le dva klerikalca. „Omladina“ pozdravlja z veseljem gibanje istrskega dijaštva in želi, naj bi bodoča ferijalna organizacija istrskega dijaštva delovala v istem smislu kot naša „Prosveta“.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Radi poročila o našem shodu je moralo izostati nadaljevanje članka: „Kako se naj vzgoji čut za umetnost“, ter se je moral cel listek skriti in natisniti v „Prilogi“. V „Prilogi“ so zato morale izostati pesmi. Vse tovariše poročevalce prosimo oproščenja. Kar je vporabnega pride vse na vrsto. Tov. I. I. prihodnjič! G. Fr. G. istotako! Tovariše srednješolce prosimo naj nam redno poročajo. Poročila naj bodo kratka in jedernata.

Priloga 'Omladini'

št. 7.

SREDNJEŠOLSKA VZGOJA.*)

Važnost srednje šole leži v tem, ker nas vzgaja baš v oni dobi, ko se razvije iz nedoraslega dečka mladenič, ki je najbolj dovzeten za vse vnanje vtise. V tej dobi si ustvarja temelj za svoj bodoči svetovni nazor in v tej dobi se ga vzgoji ali v delavnega, požrtvovalnega in idealnega člana naroda, ali pa izide iz nje veseljak — pustolovec, kateremu ni mar ničesar družega kot razveseljevanje in zabava in ki je pozneje za vsako sodelovanje v javnem življenju nezmožen in tudi nedostopen.

Vse naše javno življenje je radi tega tako jalovo in žalostno, ker nam ni vzgojevala naša srednja šola dosedaj takih ljudi, kakeršnih potrebujemo. Prepozno je začeti navajati šele visokošolca k delu. Kdor se je kdaj udeleževal v naših akademičnih društvih aktivno klubovega življenja, ta ve, da je bilo mogoče delati le s tistimi, ki so se dela navadili že na srednjih šolah, bodisi v tajnih dijaških društvih, ali pa kje drugod.

Vzrok, da nismo in ne moremo biti zadovoljni z uspehi dolgega osem ozir. sedemletnega poučevanja, je cel srednješolski učni sistem. Prvič prihajajo vsi neuspehi odtod, ker nimamo vedno pred očmi, da je tudi srednjih šol naloga v prvi vrsti **vzgajati** in šele potem podajati učencem raznih znanosti. Kako pa je treba vzgajati in cilji vzgoje nam podajata etika in socijologija, ki proučavate npravne dolžnosti človeka in razmerje posameznika do celote.

Danes mora biti vsaka vzgoja socijalna in taka tudi srednješolska. Poedinec se vzgajaj v socijalnem duhu od družbe in za družbo, od naroda za narod. Srednja šola nam mora vzgojiti ljudi, ki se zavedajo svojih dolžnosti napram samim sebi in napram družbi, kateri pripadajo, napram svojemu narodu. Delavnih, samostojno mislečih ljudi, trdnega značaja in velike volje in energije, takih ljudij si želimo, si moramo želeči, če hočemo, da bomo vztrajali v težkem živlenskem boju.

V srednjih šolah se preveč povdarja znanje, premalo vzgoja značajev. Podati splošno izobrazbo, ali vpeljati v razne znanosti je srednji šoli danes nemogoče in tudi ni njen namen. Srednja šola mora kazati le pot k znanostim, vzbujati v dijaku veselje do njih. Ne vednost, ampak mišljenje bodi tudi umski izobrazbi namen. (Drtnina.)

*) Izvleček referata, ki ga je imel na celjskem shodu v šolskem odseku tov. phil. Breznik.

Nepotreben balast iz vseh predmetov treba odstraniti, in v prvi vrsti se mora gledati, da dijak stvarno razume, da spozna vzroke, zakaj je tako in ne drugače. Pri takem pouku bi bil tudi dijak prisiljen mnogo bolj sodelovati, kot se pa to danes dogaja, ko sedi v šoli popolnoma razmišljen in apatičen, medtem, ko se muči in trudi profesor z razlaganjem.

Kakor vsaka vzgoja, mora biti tudi srednješolska vzgoja narodna.

Naša sedanja srednješolska vzgoja pa je vse kaj drugega kot narodna. Brez slovenskega učnega jezika in slovensko mislečih profesorjev je to nekaj popolnoma nemogočega. Dasi se morda ne odtujimo svojemu narodu, se vendar navzamemo skoziinskozi nemškega duha in nemškega mišljenja. V ospredju vsega zgodovinskega pouka stoji nemška zgodovina. Nemška zmaga se nam naslika kot naša zmaga. Če se je dvignil naš praded za svojo samostojnost in svobodo, ga moramo imenovati upornika in proslavljati nato zmago nemških knezov nad lastnimi očeti. Naše največje nasprotnike in sovražnike se nam naslika kot svetnike, najslavnejše vladarje (Karol Veliki, Oton Veliki itd. . . .). Tako predava slovenski profesor; ni morda tega sam kriv, ali kriva je tega njegova vzgoja, ki ga je navadila gledati vse le skozi nemška očala. Nemški profesor govori še vse drugače!

In poleg nemškega profesorja ali vsaj z nemškim duhom prepojenega slovenskega profesorja še v nemškem duhu pisana učna knjiga. Vse je zopet strogo nemško. O Nemcih dolge strani, o Slovencih, Slovanih kratka vrstica in še ta le tedaj, kadar so nas premagali Nemci. Kje naj se navzame pri takem pouku slovenski fant narodnega ponosa!

Ista je pri pouku iz slovenščine in nemščine. Tu se dela že v številu ur razloček. Dočim poučuje nemščino skoro vedno le strokovno izobražen učitelj, se odda slovenščina kot malovažen predmet prvemu, ki ima še kaj prostega časa, četudi nima zato nikakih sposobnosti. In sedaj kak razloček v pouku. Iz lastne skušnje vem, da smo porabili na nižji gimnaziji skoro vse slovenske ure za latinščino in grščino, dočim je nemški profesor, ki nas je poučeval na višji iz grščine, latinščine in nemščine, če le mogoče nemščini pridelal kako uro, ki jo je odščipnil od latinščine ali grščine. Pri zgodovini smo gonili nemško državno zgodovino, sedaj smo gonili skoro samo nemško kulturno zgodovino. Goetheja in Schillerja smo študirali dolge mesece, Prešerna pa smo obdelali v 8 šoli v $\frac{3}{4}$ ure, dočim smo gonili pisatelje raznih molitvenikov cel semester.

Da nas nemški profesor ne bo vzgajal v slovenskem duhu je razumljivo in zato tudi naš klic: proč z nemškimi profesorji iz slovenskega ozemlja. Da pa nas niti slovenski profesor ne vzgaja v narodnem duhu je vzrok deloma njegova nemška vzgoja, deloma pa strah pred „zgoraj“ in tisti prokleti „oziri“, če sedi v razredu le en sam nemški dijak, radi katerega se potem ne sme slovenskih dijakov narodno vzgajati, da bi Nemec ne bil razžaljen in se ne pritožil, ozirov, katerih noben nemški profesor ne pozna.

Naša srednja šola ne vzgaja narodnih, vzgaja pa tudi ne samostojno mislečih, delavnih in značajnih ljudi.

Čas, v katerem dela učenec v šoli samostojno, je tako minimalen da se pri tem ne more navaditi na samostojno delo. Na eni strani preveč mehaničnega dela, na drugi premalo opravila, ki bi navajal dijaka na samostojnost mišljenja. to je karakteristikon današnje šole. Vzgledov ne bom navajal. Veliko se greši pri tem tudi pri domačih nalogah, ker se ne jemlje takih snovi, ki bi navajale na samostojno mišljenje, marveč je treba le kopirati... Na samostno razmišljanje bi posebno lahko navajale prirodosnanske vede: učenec naj opazuje tu sam in potem s pomočjo profesorja odkriva razne zakone. Učencu naj bi se dalo v roke razne aparate itd. Velike važnosti bi bili razni izleti v naravo ali v razne tovarne. Opazuj, potem pa povej ali popiši, kar si videl, S tem se učenec vzgaja tudi k delu. Volja se vzgojuje in vtrjuje in veselje do dela, samostojnega dela, raste. Iz pasivnega poslušavca postane aktiven sodelavec.

Vzgoja volje je glavni cilj vsake pedagogike. To pa se vzgaja le z delom. Veselje do dela pa raste le tedaj, če delavec vidi, da ima njegovo delo tudi take vspehe, da ni zaman. Navajati treba zato le na tako delo, ki je učenec lahko in sam izvrši. Brezuspšno delo zamori v njem veselje do dela in mu omaje samozaupanje. Če ima učenec preveč učenja, potem se uči le z nejevoljo in gleda, kje bi mogel učitelj aukaniti.

Tudi na samostojno naloženo delo je treba navajati dijaka. Srednješolska dijaška društva z izobraževalno tendenco v tem pogledu marsikaj napravijo. K samostojno naloženemu delu vzgajajo tudi prosti govori v 7. in 8. šoli. Danes se jim pripisuje premalo važnosti. Dijak navadno lahko predava kar hoče in kakor hoče. Za predmet si izbere tvarino, ki mu ne napravlja preveč truda in pri kateri ni treba preveč samostojnega dela. Konečno celo predavanje še bere. Profesor slovenščine oziroma nemščine naj bi gledal na to, da si izbere dijak sicer prostovoljno, toda tako snov, ki ga osebno zanima in podpira njegovo samotvorno, duševno delavnost. Tudi na obliko, kako prednaša, naj se gleda. Govori naj vedno na izust. Po predavanju bodi vedno debata, ki pa predavatelja ne sme oplašiti, marveč še vspodbuditi.

Poleg vzgoje k delu, je treba vzgajati tudi k značajnosti. Glavno je pri tem, da je učitelj v prvi vrsti sam značajan. Dijak pazi na vsako besedo, na vsako dejanje svojega učitelja in z nečuvono bistrroumnostjo takoj odkrije napake svojih profesorjev. Takoj zapazi, če govori profesor drugače kot dela.

Vzgojo značajev kvarita najbolj svetohlinstvo in denuncijanstvo. Svetohlinstvo se danes najbolj goji z verskimi vajami. Prisiljene so in s tem je povedano vse. Ob tej in tej uri moraš iti danes v cerkev, jutri k spovedi. Vse se opravlja le mehanično, zato ker se mora. K spovedi se gre, da se odda listek, in ker pazi navadno katehet tudi nato, če gredo vsi k obhajilu, gre drugi dan tudi tja. K maši gre, ker je prisiljen in bere tudi iz dolgega časa ne morda iz molitvenikov, marveč razne knjige, ali pa se pripravlja za šolski pouk. So eksercicije. Lepo je, ker sta dva dneva, so trije dnevi prosti. Za verske vaje ni nikomur nič, ali iti mora, hliniti se mora, ker

gorje mu drugače. Pri eksercicijah se dolgočasi, potem pa se gre v razne kraje zabavat. Iz lastne skušnje vem, da se ni nikdar toliko pijančevalo in uganjalo drugih neumnosti, kot ravno v tem času. Prisiljenost ubija na eni strani verski čut, na drugi pa navaja dijaka, da se dela in kaže takšnega, kot ni. Svetohlinstvo!

Verski čut sam in vzgoja značajev zahtevata, da se nemudoma odpravijo prisiljene verske vaje, vsaj v višjih razredih in se da v tem pogledu vsakomur prostost.

Drugi vzrok, da se ne vzgajajo značaji je denuncijanstvo in špiceljstvo. O teh je „Omladina“ že večkrat pisala, zato ne govorim o tem obširneje, omenim le, da je to najgrša stran in najbolj skeleča rana na naših srednjih šolah.

Konečno naj še kratko omenim razmerje, ki naj vlada med profesorjem in dijakom v in izven šole. Bo naj tako, kakoršnega priporoča skrbna vzgoja. Slepa pokorščina rodi slabe, omahljive značaje, brez trdne volje in brez vsake energije, absolutizem klečeplazce in hinavce, vpitje in zmerjanje pa suroveže. Vse to zatira svobodno vzgojo posameznikov. Zato proč z vsemi temi napakami. Profesor si mora s svojim vedenjem pridobiti zaupanje, spoštovanje in prijateljstvo dijakov. Na mesto dosedanjega absolutističnega in terorističnega vzdrževanja šolske discipline naj vstopi v šolske prostore disciplina, ki jo vzdržujejo dijaki sami iz spoštovanja in zaupanja do profesorjev.

Izvenšolsko prijazno, če že ne prijateljsko občevanje profesorja z dijaki bi vse to gotovo pospeševalo. Zunaj šole naj profesor dijaku ne bo več profesor, marveč prijatelj, oče, ki mu hoče ob vsaki priliki pomagati in svetovati.

H koncu naj še enkrat povdarim, da ni glavni namen srednje šole podajanje vednosti, marveč vzgoja značajev, vzgoja k delu in umevanju socialnih dolžnosti posameznika do svojega naroda. Izobraža se človek sam, izobražal se bo še na visoki šoli, ali vzgojeval ga ne bo nihče več. Z maturo preneha tudi sistematična vzgoja. Visokošolec je prepuščen popolnoma samemu sebi: gre kamor hoče in dela kar hoče. Če mu na srednji šoli niso pokazali poti skozi življenje, če se tu ni navadil resnega, vztrajnega in samostojnega dela, potem je zanj akademična svoboda velika nevarnost in če to morda tudi prestopi, za delovanje v javnem življenju bo malokdaj vporaben.

DOPIS IZ CELJSKIH SREDNJEŠOL. KROGOV.

Zadnje leto sem opazal med svojimi tovariši nek odpor proti narodnim radikalcem; sicer vem, da je bilo med absolventi celjske gimnazije, kolikor mi je znano iz zadnjih let, vedno nekaj ljudi, ki se niso vnemali za narodno-radikalne organizacije in se navduševali za društva, ki so sicer vedno velika v paradi, o katerih se vedno sliši, če

je treba zabiti ob priliki kakšne slavnosti žrebelj v zastavo, ali treba nastopiti kje z društveno zastavo, da svet izve, da društvo po preteku toliko in toliko let še vedno živi in se veseli svojih lepih tradicij. Take in enake reči vlečejo pri marsikom in tako tudi pri teh ljudeh. — Ni se mi čudno zdelo, da ti ljudje niso marali za vaše organizacije, saj pa tudi nisem našel pri njih — to lahko trdim, ker sem jih natančneje poznal — umevanja onih velikih nalog, katere ste si s toliko samozvestjo naložili in z občudovanja vredno požrtvovalnostjo in treznostjo skušali izvršiti. Resnici na ljubo naj še pristavim, da sem tuptam naletel na koga, o katerem sem bil prepričan, da bode še enkrat delaven član vaših organizacij, pozneje pa je pristopil k vam nasprotnemu društvu. Nisem mogel razumeti dotičnika, kako je mogel ravnati tako nedosledno.

Ali zadnje leto je začel med mojimi tovariši odpor proti narodno-radikalnim organizacijam veliko bolj naraščati. — Dolgo sem se vpraševal odkod to? In naposled prihajam vedno bolj do prepričanja, da mora biti to plod agitacije nasprotnikov, ki se ob takih prilikah res pobrigajo za nas, ki nam pa še niso nudili betvice duševne hrane in dalje pa tudi vsled nepoznanja pravega narodno-radikalnega študenta, kakor ga nam slika „Omladina“ in brošura „Iz naroda za narod“.

Glavno nalogo vidijo sedaj ti najmlajši nasprotniki narodnih radikalcev — imenujejo se „svobodomiselni dijaki“ — v agitaciji za društva „Ilirija“, „Triglav“ in „Sava“. — Ti „svobodomiselni dijaki“ imajo tudi nekaj časa sem svoj pisan list „Poročila“. Posrečilo se mi je dobiti par številčk teh „Poročil“ in program mladih „svobodomiselcev“ v roke. Prebiral sem vse zaporedoma od prve do zadnje besede povsod strogo zasledujoč, katere bi naj bile one točke, na katere bi bilo pozabilo narodno-radikalno dijaštvo, kateri bi bil oni prepad, ki bi ločil te mlade „svobodomiselce“ od narodnih radikalcev. Iskal sem, žalibog zastoj! Videl sem, da imajo mogoče resno voljo izvesti to, za kar se navdušujejo, a videl sem tudi, da je vse to le samo prav slaba potvora tega, kar sem že davno čital v „Omladini“ in s čimur so se že davno pečala narodno-radikalna dijaška društva. Glavno, kar sem mogel iztakniti je bilo priznanje, da takozvana „napredna“ društva do sedaj res niso ničesar storila, da pa jih na drugi strani to ne moti agitirati zanje, češ da bode njihova prva skrb, jih povzdigniti in pokazati, da znajo biti tudi oni delavni.

Odkrito povedano; razveselil sem se pri tem. Tudi mlajši naraščaj onih, ki se odtegujejo narodnim radikalcem je prišel do spoznanja, da je njegova moralčna dolžnost, narediti konec feaškemu življenju onih društev, ki se ponašajo le s svojimi „starimi hišami“ in jih spremeniti v torišča smotrenega dela. Vesel sem bil tudi radi tega, ker vem, da je narodno-radikalno dijaštvo, kakor že več drugih lepih uspehov, priborilo tudi ta indirektni uspeh s svojim odločnim nastopom. Nič novega, nič načelno nasprotnega torej! Samo očitanje separatizma narodnih radikalcev napram drugim „naprednim“ dijaškim društvom.

Radikalec-gimnazijec.

Opomba uredništva: Dijak, pa naj bo visokošolec ali srednješolec, je v dobi razvoja. On si še le vstvarja svoj svetovni nazor, svoja načela, na podlagi katerih hoče uravnati pozneje vse svoje javno in zasebno življenje in delovanje. Za njegov razvoj pa je predvsem potrebna, neodvisnost, predvsem neodvisnost od vsakere politične stranke. Strankarska disciplina ne sme ovirati njegovega razvoja. Vsak napredek v idejah je drugače nemogoč. Za dijaka mora obstajati politika le kot veda, katero treba študirati. V tem znamenju se je ustanovila pred leti narodno-radikalna dijaška struja in v znamenju politične neodvisnosti, (nadstrankarstva za dijaško dobo, ne za pozneje) obstoji tudi ves njen napredek. Koristila je s tem največ sebi, veliko pa tudi svobodomiselnim strankam, dasi je stala zunaj njihovih vrst, s tem, da je zanesla v vse naše javno življenje novih idej. To naše stališče napram političnim strankam je odobraval in odobrava celo vrsto aktivnih slovenskih politikov. To je tudi naše neomajano stališče za bodočnost. Tu pa je tudi bistven razloček med nami in med „svobodomiselnim dijaštvom“. Prva točka „Organizacije svobodomiselnega narodno-naprednega dijaštva“ kakor je objavljena v „Svobodi“, se glasi: „Naša organizacija ima namen, **politično** in znanstveno **organizirati** na svobodomiselni narodno-napredni podlagi vse slovensko dijaštvo brez razločka“. Isto potrjuje tudi točka 7, ki pravi, da soglaša svobodomiselno dijaštvo z idejami in programi slovensko narodno-naprednih strank. Namen nove organizacije je tedaj dovolj jasno izražen in tega namena mi nikdar ne moremo odobravati. Glede našega nadstrankarskega stališča opozarjamo še na govor tov. jur. Kramerja, ki ga je imel na celjskem shodu. (Glej poročilo o shodu v današnji številki). Če ima svobodomiselno dijaštvo namen resno delovati za svobodomiselna načela in stremiti po vednem napredovanju, potem bo kmalu prišlo do istega naziranja glede politike, kakoršno imamo mi. V ostalem želimo, da prinese „Svoboda“ vse one točke našega programa, s katerimi se ne strinja, kajti jasnost je najboljše sredstvo za sporazumevanje. Naš program je jasno izražen v resolucijah tržaškega in celjskega shoda ter v teoretičnih predavanjih tržaškega shoda.

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Srednješolskim tovarišem ob začetku šolskega leta. Po daljšem počitku vrnil ste se okrepčani v razna mesta, da nadaljujete svoje študije. Čas je drag in kratek, glejte, da ga kolikormogoče dobro in ekonomično izkoristite. Prva je sedaj šola. Vaša stanovska dolžnost Vam veleva, da je ne zanemarjate, marveč ji posvečate vso pozornost, da jo kolikor mogoče hitro dokončate. To je tudi Vaša narodna dolžnost, kajti narod Vas že težko pričakuje, pričakuje pa tudi, da boste izobraženi, delavni in značajni. Kar Vam ostane prostega časa, porabite ga najprej za telesni odpočitek in za telesno vzgojo. Ne pohajanje po ulicah in posedanje po zakajenih

gostilnah, marveč sprehodi v prosti naravi in telovadba naj Vam služijo v to. Vsak dijak mora biti telovadec. Obiskujte šolsko telovadbo in pohajajte sokolske telovadnice. Kar Vam še sedaj ostaja prostega časa, porabite ga za samoizobrazbo. Predvsem se zanimajte za slovensko, pa tudi tuje slovstvo. Pozneje boste imeli zato malo časa. Učite se laščine in slov. stenografije. Za življenje Vam je oboje potrebno. Skrbite pa tudi za svojo čuvstveno izobrazbo: hodite v gledališča in h glasbenim koncertom. Svoje vedenje likajte potom plesnih vaj, nastopa pa se vadite potom govorniških vaj. Veliko je vsega tega kar sem Vam naštel in težko bo vse to izpeljati. Priznam. Toda potrebno je to in vse lahko izpeljete, če **hočete**. Trdne volje je treba in ekonomične razdelitve časa!

Srednješolske tovariše in tovarišice opozarjamo, da kupujejo vse svoje potrebščine le pri odločno narodnih trgovcih, zlasti pri onih, ki imajo „Prosvetine“ reklamne tablice. Opozarjamo dalje, naj govorijo vedno in povsod čisto in pravilno slovenščino in naj občujejo le s slovenskimi tovariši oziroma tovarišicami. Proč z narodno mlačnostjo. Če Vi ne boste narodni, kdo pa naj bo!

Število slovenskih gimnazijcev in realcev je znašalo v preteklem šolskem letu okoli 3400 (lansko leto 3319) in sicer okoli 2700 gimnazijcev (lansko leto 2684) in okoli 700 realcev (lansko leto 635). Število realcev je naraslo, dočim je ostalo število gimnazijcev približno isto. Število gimnazijcev se razdeli po gimnazijah sledeče: ljubljanska I. državna 482 (lansko leto 457), ljubljanska II. državna 344 (lansko leto 361), novomeška 209 (lansko leto 213), kranjska 316 (lansko leto 332), kočevska 23 (lansko leto 27), škofova v Št. Vidu 101 (lansko leto 57), celjska višja 86 (lansko leto 90), celjska nižja 191 (lansko leto 194), mariborska 318 (lansko leto 331), ptujska 39 (lansko leto 36), celovška 89 (lansko leto 84), beljaška 10 (lansko leto 10), št. pavelska 11 (lansko leto 12), goriška 262 (lansko leto 266), tržaška 136 (lansko leto 142), pazinska 37 (lansko leto 35), puljska 3 (lansko leto 23), sušaška ca. 30 (lansko leto 24). Število realcev se razdeli: ljubljanska 285 (lansko leto 290), idrijska 191 (lansko leto 156), mariborska 11 (lansko leto 7), celovška 5 (lansko leto 7), goriška 129 (lansko leto 113), tržaška 71 (lansko leto 62). Za vse te srednješolce ni niti enega popolnoma slovenskega srednješolskega zavoda.

ŽENSKI VESTNIK.

Prva slovenska ženska srednja šola se je ustanovila v Ljubljani s tem, da se je spremenila dosedanja višja dekliška šola v šest razreden licej. Ženski liceji imajo namen podajati deklicam s posebnim ozirom na nove jezike in njih slovstva ženskemu značaju primerno občno omiko. Za vsprejem v licej je potrebno, da je deklica stara 10 let in da napravi vsprejemni izpit, kakoršnega morajo napraviti dečki za I. gimnazijski razred. Na zavodu, na katerem se odpre letos I. razred, se bo poučevalo: veronauk, slovenščina,

nemščina, od III. razreda dalje francoščina oziroma laščina, zemljepis, zgodovina, matematika, prirodopis, fizika in kemijá, prostoročno risanje in geometrični nazorni nauk, lep opisje, vzgojeslovje in ženska ročna dela. Prosti predmeti so: telovadba, petje, stenografija in gospodinjstvo. Poleg zavoda je tudi internat, katerega vzdržuje društva „Mladika“. Odslej se noben Slovenec ne bo mogel več izgovarjati, zakaj pošilja svoje hčere v nemška in laška vzgojevališča ter samostanske šole. Vsaj od vseh naprednih Slovencev moramo zahtevati, da pošiljajo odslej svoje hčere le v slovenski zavod, kjer se bodo dobro izobrazile, pri tem pa se ne navzele mržnje do svojega lastnega naroda, marveč se vzgojile v zavedne in odločne Slovenke.

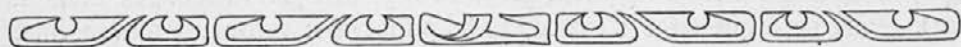
VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

Dijaški almanah za leto 1907/8. Idala „Eksekutiva slovensko narodno-radikalnega dijaštva“. Uredil V. M. Zalar. Cena po pošti 1·10 K. Slovensko dijaštvo je že dolgo časa pogrešalo svojega strokovnega koledarja in si je moralo pomagati z različnimi tujimi koledarji. Narodno-radikalno dijaštvo je temu nedostatku sedaj odpomoglo in izdalo za naše razmere res krasen koledar. Vsebina mu je zelo mnogovrstna. Poleg koledarja, pri katerem so mesto običajnih svetnikov navedeni spominski dnevi iz svetovne kulturne zgodovine, poleg učnega reda, raznih tabel in vojaške dolžnosti, so v oddelku šolstvo navedene vse informacije glede raznih visokih šol in so opisane naše srednje šole. Oddelek „Slovensko visokošolsko dijaštvo“ obsega zgodovinski pregled slovenskega visokošol. dijaštva, akademična društva, ferijalna akademična društva, dijaško žurnalistiko in razna podporna društva, na kar opozarjamo zlasti prvoletnike. Med članki omenjamo, članek dr. Žerjava o razvoju narodno radikalne struje, Massarykov govor o svobodni šoli, izvrsten Zalarjev članek o alkoholu in etiki, Lahova članka Dijak in drobno delo in Afarizmi o slovenskem dijaštvu, dr. Rostoharjev članek o organizaciji in Glonarjev članek delo v društvu. Poleg vse te vsebine obsega koledar še 40 strani praznega papirja za zapiske in je zelo lično vezan. Nobenega slovenskega dijaka bi ne smelo biti, ki bi ne imel tega zares praktičnega in poučnega koledarja. Koledar se dobiva pri „Prosveti“ v Ljubljani (mestni dom), pri upravnistvu Omladine (Ljubljana, Rimska cesta 7) in v različnih slovenskih knjigarnah. Naročajte si jih 10 skupaj, ker odpade potem poštnina!

»Javna ljudska Simon Gregorčičeva knjižnica« se je otvorila v četrtek 19. t. m. v Ljubljani.

MANJŠINSKI VESTNIK.

Obrambeni vestnik začne izdajati z novim letom Ciril Metodova družba. S tem se bo izpolnila naša že dolgo časa gojena želja. Vsak dijak se mora nanj naročiti.

veleposestnik Fr. Pahernik, uredništvo „Hrvatskega djaka“, obširno pismo „Svaz češkoslovanskega studentstva v Pragi, shod hrvatsko-slovenskega isterskega dijaštva v Pazinu, hrvatski akademični klub v Zadru, uredništvo „Časopisa pokrohovnega studentstva“ v Pragi, dr. Rostohar, primarij dr. Benjamin Ipavic v Gradcu, profesor Šaša Šantel, podpolkovnik Vukasovič v Belemgradu, društvo „Prácheň“ v Protivinu na Češkem, učitelj Vrabl, Pevec v Braslovčah, odvetniški kandidat dr. Kalan in soproga na Dunaju, enolog L. Bučar v Kostanjevici, Rado Žibret iz Device Marije v Polju, učiteljica Zalokarjeva v Kopanju, trboveljski naprednjaki, grosupeljski radikalci, kol. Strakatý v Blatném na Češkem, radikalci iz Reke, pravnik Fran Marčan in mnogo tovarišev. Vseh pozdravov je došlo nad 50.

Klerikalci in narodna obramba. Klerikalci se vedno in povsod trudijo povdarjati svoje narodno stališče in napovedujejo vsem Nemcem boj na življenje in smrt. To seveda le v teoriji! Kadar pa se gre za to, da dejansko pokažejo svojo narodnost, takrat se zanj niti ne zmenijo ne. V istem hipu, ko povdarjajo gospodarski boj proti Nemcem, proda njihov glavni denarni zavod „Ljudska posojilnica“ v Ljubljani svoja obširna posestva na Spodnjem Štajerskem, kjer se bije ljut boj za vsako ped zemlje, raje Nemcu kot Slovincu. Bijemo boj za slovenske javne napise, isti njihov zavod pa da napravi na svoji hiši v nekem Spodnještajerskem trgu samonemški napis. V Ljubljani hočemo organizovati proti nemškim trgovcem geslo „Svoji k svojim“ in zato izda „Prosveta“ za vse narodne trgovce reklamne tablice, „Slovenec“ pa skuša s svojim pisanjem to preprečiti in pozivlja na bojkot narodnih trgovcev itd. Taka je klerikalna „narodnost“ v javnem življenju.

Polemika med „Slovincem“ in „Slov. Narodom“ radi našega shoda. Ker je prinašal „Slov. Narod“ poročila o našem shodu, ga je podrezal „Slovenec“ češ, da objavlja „z velikim veseljem klofute“, ki jih daje narodno radikalno dijaštvo njemu in liberalnim akademičnim društvom. „Narod“ se brani in pravi, da je prinašal poročila o našem shodu, da si nismo somišljeniki narodno napredne stranke, zato, ker odkrito izpovedavamo svoja svobodomiselnja in napredna načela in jih skušamo tudi uveljaviti. Glede liberalnih akademičnih društev pa pravi, da obsoja „naše neumestne žaljive napade na narodno napredno dijaštvo. Ali se „Slov. Narod“ strinja z nami ali ne in ali obsoja naše kritike, ali ne, to je nam končno vseeno. Resnici na ljubo pa moramo konstatirati, da nam o kakih „neumestnih, žaljivih napadih na narodno napredno dijaštvo“ na našem shodu ni ničesar znanega. Vsa zborovanja na obeh naših shodih so bila popolnoma stvarna in vsaki žaljivi in osebni napadi izključeni. Tega smo vajeni na vseh naših zborovanjih. Na celjskem shodu se ni imenovalo niti kakega klerikalnega, niti liberalnega akademičnega društva, zato tudi ni bilo nikakih zabavljanj. Če pa smatra „Slov. Narod“ v dostojni in stvarni obliki povedano resnično kritiko o narodno naprednem dijaštvu, da se isto namreč še ni zavedlo svojih dolžnosti napram slov. narodu, za žaljivo, svobodno mu. Naj jih reformira.

Klerikalci in Ciril-Methodova družba. Koliko je klerikalcem za narodnost in za reševanje slovenskih otrok pred potujčenjem, kaže najbolj njihovo postopanje napram Ciril-Methodovi družbi po letošnjem glavnem zborovanju. Pod pretvezo, da so jo osvojili letos radikalci in liberalci, razpuščajo podružnice, odstopajo od odborniških mest in hočejo, da oškodujejo kolikor mogoče družbo, prodajati lastne vžigalice (da izpodrinejo družbine) v korist glavne klerikalno-strankarske organizacije

krščansko-socijalne zveze. To je bil najbrže že delj časa njihov namen, iskali so le povoda in ga skušali dobiti na letošnji skupščini. Trditev klerikalnih listov, da so bili klerikalci iztisnjeni letos iz odbora ni resnična. Iz odbora so izstopili letos dr. Karel Bleiweis, dr. P. Turner, dr. Iv. Merhar, Ivan Šubic, Anton Svetek in Gr. Einspieler. Razven zadnjega, ki je konservativec in je bil zopet izvoljen, so vsi ostali izstopivši odborniki naprednjaki, ki so bili deloma zopet izvoljeni (dr. Bleiweis, dr. Merhar) deloma pa so se mesto njih (dr. P. Turnerja, Ivana Šubica, Anton Svetka) izvolili novi naprednjaki (Fr. Pahernik, dr. Žerjav in dr. Novak). Klerikalci so seveda nameravali vriniti mesto izstopivših naprednih odbornikov klerikalne. To pa jim je spodletelo in radi tega taka jeza. Poleg odbornikov se je šlo letos tudi za prvomestnika. Odstopivši prvomestnik Tomo Zupan je veljal po celem Slovenskem za liberalnega duhovnika, to je znana stvar in za takega so ga smatrale tudi podružnice. Če so se v tem v zadnjem času varale je seveda druga stvar. Naravno, da se mesto odstopivšega liberalnega predsednika voli naprednjak. Klerikalci so seveda tudi to mesto reklamirali zase in je bilo že davno prej znano, da je njihov kandidat klerikalec dr. Detela. Tako stoji z osvojitvijo šolske družbe po naprednjakih. Najbolj se zaganjajo klerikalci v nas in nas obkladajo z vsemi mogočimi priimki. Prednjači „Slovenec“ in celovški „Mir“. Na napade ne bomo odgovarjali. Kdo pa resno misli z Družbo in komu je več ležeče na blagostanju Družbe, ali tistemu, kateremu je ljuba stagnacija in nazadovanje družbe, ali tistemu, ki celo leto proučava tuje šolske in obrambene zavode in študira, kako bi povzdignil našo družbo, prepuščamo sodbo čitateljem. Opozarjamo le na dejstvo, da ni vse klerikalno časopisje vseh dvanajst let skupaj toliko razmotrivalo in pisalo o naši družbi, kot mi v enem samem letu. V koliko so bila naša razmotrivanja pravilna in naši konkretni predlogi za reformo upravičeni, pokaže bližnja bodočnost.

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

Današnjemu listu smo priložili čke poštne hranilnice. Dijake-poverjenike pa prosimo, da nam vpošljejo pobrano naročnino čim preje, ker bomo sicer list vstavili vsim onim, ki še niso plačali zaostale naročnine.

Dijaški almanah za leto 1907/8.

Izdala Eksekutiva nar.-radikalnega dijaštva.

Strani 176. — Cena s poštnino vred K 1.10.

Če se jih naroči desest izvodov skupaj poštne prosto.

Vsebina koledarja je zelo bogata in raznovrstna. Poleg koledarja, kjer so navedeni mesto svetnikov spominski dnevi, obsega almanah razne informacije, kratko zgodovino sloven. dijaštva, 7 člankov in 40 strani praznega papirja.

Naj bi ne bilo slovenskega dijaka, ki bi ne imel prvega iz dijaških vrst izišlega slovenskega koledarja.

Naročila sprejema upravništvo „Omladine“ (Ljubljana, Breg 12).

Denar je vpslati naprej. — Dobiva se tudi v naših akad. društvih.